

**ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ.
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ**

της Μαίρης Μπελογιάννη και του Αθανασίου Φοίβου Αργυρόπουλου

Πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα κοινό αγαθό που κληροδοτείται από τις προηγούμενες γενιές στις επόμενες¹. Είναι η παρακαταθήκη σε υλικά και πνευματικά επιτεύγματα, πλήρη διαχρονικών αξιών, ιστορικών, αρχαιολογικών, αισθητικών, επιστημονικών, εθνολογικών, ανθρωπολογικών, που δικαιολογούν απολύτως την αγωνία και τους αγώνες των ειδικών, ώστε αυτά να διατηρηθούν και να προστατευθούν από εχθρικές ενέργειες, πολεμικές συρράξεις αλλά και από τις επιπτώσεις της ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής, προκειμένου να εμπνέουν τον κόσμο του παρόντος και του μέλλοντος. Για να μη χαθούν αυτές οι αξίες, η Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Επιμορφωτική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών, η UNESCO, «επιδιώκει να ενθαρρύνει τον προσδιορισμό, την προστασία και τη διαφύλαξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς σε ολόκληρο τον κόσμο, η οποία θεωρείται ότι έχει εξαιρετική αξία για την ανθρωπότητα». Η Ελλάδα έχει συνυπογράψει από το 1981 τη **Συνθήκη της UNESCO για την Προστασία των Μνημείων και των Χώρων Παγκόσμιας Κληρονομιάς** κι έχει εγγράψει μέχρι σήμερα δεκαοκτώ (18) μνημεία και τοποθεσίες στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Αυτά είναι: 1/ ο Ναός του Επικουρίου Απόλλωνος στις Βάσσειες Φιγαλείας (1986), 2/ ο Αρχαιολογικός Χώρος Ακροπόλεως (1987), 3/ ο Αρχαιολογικός Χώρος των Δελφών (1987), 4/ το Ιερό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο (1988), 5/ το Άγιον Όρος (1988), 6/ τα Μετέωρα (1988), 7/ τα Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία της Θεσσαλονίκης (1988), 8/ η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου (1988), 9/ ο Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίας (1989), 10/ ο Αρχαιολογικός Χώρος Μυστρά (1989), 11/ ο Αρχαιολογικός Χώρος της Δήλου (1990), 12/ οι Μονές Δαφνίου, Οσίου Λουκά και Νέας Μονής Χίου (1990), 13/ ο Αρχαιολογικός Χώρος Ηραίου Σάμου (1992), 14/ ο Αρχαιολογικός Χώρος Αιγών (1996), 15/ ο Αρχαιολογικός Χώρος Μυκηνών και Τίρυνθας (1999), 16/ η Χώρα και η Ιερά Μονή Πάτμου (1999), 17/ η Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας (2007) και 18/ ο Αρχαιολογικός Χώρος των Φιλιππών (2016).

Βεβαίως, εκτός από μνημεία, ομάδες κτισμάτων και χώρων, ως πολιτιστική κληρονομιά νοούνται και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά, δηλαδή εκφράσεις, δραστηριότητες, γνώσεις και

¹<https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1>

πληροφορίες, όπως μύθοι, έθιμα, προφορικές παραδόσεις, χοροί, δρώμενα, μουσική, τραγούδια, δεξιότητες ή τεχνικές που αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού². Το 2003 η UNESCO υπέγραψε τη **Σύμβαση για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς** (Convention for the Safe guarding of the Intangible Cultural Heritage) και μάλιστα τόνισε τη σημασία και των κοινοτήτων-φορέων της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Μέχρι στιγμής, η Ελλάδα έχει εγγράψει ογδόντα τρία (83) στοιχεία στο Εθνικό Ευρετήριο³, όπως για παράδειγμα: «Μεσογειακή Διατροφή (2013), Καλλιέργεια της Μαστίχας (2013), «Η τέχνη της ξερολιθιάς» (2015), «Ρεμπέτικο» (2016), «Η αμπελοοινική κληρονομιά της Σαντορίνης (Θήρα-Θηρασία) (2018), «Ο πολιτισμός της ελιάς και του ελαιολάδου» (2019), «Γενίτσαροι και Μπούλες, Νάουσα» (2020), «Τα πανηγύρια της Ικαρίας» (2021) κ.λ.π.

Διεθνώς, ο τρόπος που προσεγγίζεται η πολιτιστική κληρονομιά ακολουθεί τρεις κατευθύνσεις: α/ από τα μνημεία προς τους ανθρώπους (from monuments to people), β/ από τα αντικείμενα προς τις λειτουργίες (from objects to functions) και γ/ από τη συντήρηση των μνημείων προς τη διατηρήσιμη χρήση (from preservation to sustainable use). Αυτόν τον τρόπο προσέγγισης τον παρατηρούμε και στον νέο ορισμό για το «Μουσείο», το οποίο οφείλει να προάγει την ποικιλομορφία, τη βιωσιμότητα και την κοινωνική συνοχή προσφέροντας ποικίλες εμπειρίες για εκπαίδευση, απόλαυση, προβληματισμό και ανταλλαγή γνώσεων⁴.

²Στον Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» (ΦΕΚ 153 Α/28.6.2002) δόθηκε το περιεχόμενο της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (άρθρο 2, παρ. ε') <https://ayla.culture.gr/orismos-apk/>

³Σύμφωνα με το άρθρο 12 της Σύμβασης για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά κάθε κράτος-μέλος οφείλει να δημιουργήσει ένα ή περισσότερα ευρετήρια άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα ευρετήρια πρέπει να ενημερώνονται τακτικά, ενώ κάθε κράτος-μέλος, όταν υποβάλλει την περιοδική έκθεσή του στην Επιτροπή πρέπει να παρέχει, μεταξύ άλλων, στοιχεία που να αφορούν το/τα εθνικά ευρετήρια άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (βλ. <https://ayla.culture.gr/purpose/>).

⁴Στην Πράγα, στις 24/8/2022, η Έκτακτη Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) ενέκρινε την πρόταση της Διαρκούς Επιτροπής για τον ορισμό του Μουσείου: «A museum is a not-for-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, conserves, interprets and exhibits intangible heritage. Open to the public, accessible and inclusive, museums foster diversity and sustainability. They operate and communicate ethically, professionally and with the participation of communities offering varied experiences for education, enjoyment, reflection and knowledge sharing».

<https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>

Τον τελευταίο καιρό αυξάνεται ο αριθμός αυτών που πιστεύουν ότι τα μνημεία φύσης και πολιτισμού προστατεύονται αποτελεσματικότερα όταν κοινωνικοποιούνται, μπαίνουν δηλαδή στην καθημερινότητα των πολιτών και της προσδίδουν ποιότητα. Επιπλέον, πιστεύουν πως τα μνημεία έχουν πλούτο, όχι μόνον αξιακό, αλλά και οικονομικό και πως αυτός ο πλούτος πρέπει να εξαπλωθεί παντού και στην εθνική οικονομία και στην τοπική οικονομία κι ένας μέρος του να επιστρέφει στα μνημεία μέσω προγραμμάτων προστασίας τους, ιδιαίτερα τώρα που οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής απειλούν και τα μνημεία.

Η κλιματική αλλαγή, δηλαδή η μεταβολή του παγκόσμιου κλίματος που αποτυπώνεται με μια σειρά από άκρως ανησυχητικά φαινόμενα, όπως οι υψηλές μέσες θερμοκρασίες, η άνοδος της στάθμης των θαλασσών καθώς και η αυξημένη συχνότητα εμφάνισης ακραίων καιρικών φαινομένων (κύματα καύσωνα, ισχυρές καταιγίδες, πλημμύρες)⁵, έχει ήδη επηρεάσει την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, αφού πυρκαγιές, πλημμύρες, κατολισθήσεις, βραχοπτώσεις έχουν προκαλέσει καταστροφές σε μνημεία κι έχουν απειλήσει σοβαρά άλλα. Επιπλέον, η κλιματική αλλαγή έχει προκαλέσει σοβαρές και μεγάλες αλλαγές και αλλοιώσεις στο φυσικό τοπίο, οι οποίες έχουν αρχίσει να επηρεάζουν τους παγιωμένους τρόπους ζωής και τις παραδοσιακές πρακτικές των τοπικών κοινωνιών, υπονομεύοντας τις αξίες, το εννοιολογικό περιεχόμενο και τη συνολική ακεραιότητα και ταυτότητα της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, δηλαδή το ευρύτερο πολιτιστικό περιβάλλον και τοπίο⁶. Η αλλοίωση του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου επηρεάζει με τη σειρά της αρνητικά την οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα καθώς και την ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, επομένως, η κλιματική αλλαγή δεν έχει επιπτώσεις μόνο πάνω σε ένα μνημείο ή έναν αρχαιολογικό χώρο, αλλά και στην οικονομία (τουρισμός) και στην κοινωνική συνοχή του τόπου στον οποίο αυτά βρίσκονται. Οι πρώτες ανησυχίες για τις πιθανές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη φυσική κληρονομιά εκφράστηκαν στην 29η Σύνοδο της Επιτροπής της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO το 2005⁷, η οποία συμπεριέλαβε την κλιματική αλλαγή στις δεκατέσσερις (14) πιο σημαντικές αλλαγές για τα μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς⁸. Το 2017 και η Διεθνής Ένωση Μνημείων και Τοποθεσιών ICOMOS αναγνώρισε την ανάγκη ανάληψης δράσης, προκειμένου να εξασφαλιστεί το μέλλον της πολιτιστικής κληρονομιάς, με το ευρηματικό σύνθημα: «FutureofourPasts»⁹.

Η Ελλάδα βρίσκεται μνημείων φυσικής αλλά και υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι όμως και μια από τις πιο ευαίσθητες χώρες του κόσμου στην κλιματική αλλαγή, όπως και η ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, η οποία έχει χαρακτηριστεί κλιματικό hotspot. Μάλιστα, όλα τα κλιματικά μοντέλα δείχνουν ότι στην περιοχή μας η μέση θερμοκρασία αναμένεται να αυξηθεί στο μέλλον πολύ περισσότερο από ό τι η μέση θερμοκρασία του πλανήτη, οι καύσωνες θα

⁵<https://museum.bankofgreece.gr/handlewithcare/#/lessons/QAdMADZ0FID-LEYYDA1R9HZGavebD5AT>

⁶<https://www.culture.gov.gr/DocLib/%CE%9A%CE%9B%CE%99%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%93%CE%97%20%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%CE%971.pdf>

⁷<https://theartnewspaper.gr/archaiologia/vroches-anemoi-xirasia-apeiloynta-mnimeia-politistikis-klironomias/>

⁸<https://whc.unesco.org/en/factors/>

⁹<https://www.icomos.org/en/77-articles-en-francais/59522-icomos-releases-future-of-our-pasts-report-to-increase-engagement-of-cultural-heritage-in-climate-action>

αυξηθούν, οι βροχοπτώσεις θα περιορισθούν οδηγώντας σε ερημοποίηση διάφορες περιοχές της χώρας, αντιθέτως η συχνότητα των καταστροφικών ραγδαίων βροχοπτώσεων θα αυξηθεί¹⁰.

Ας δούμε ένα-δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα μνημείων και τόπων από την Ελλάδα που πλήττονται από τις σοβαρές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής:

α/ Αρχαιολογικός χώρος Δήλου

Το νησί –γενέτειρα του Απόλλωνα και της Αρτέμιδος στο κέντρο των Κυκλάδων, που αποτέλεσε θρησκευτικό κέντρο, θησαυροφυλάκιο της Αθηναϊκής Συμμαχίας αλλά και εμπορικό λιμάνι, γεμάτο κτήρια και ναούς που έσφυζαν από ζωή κατά τα αρχαϊκά, κλασικά και ελληνοιστικά χρόνια, εκπέμπει SOS κι ας είναι εγγεγραμμένο στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από το 1990. Ο διευθυντής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής η οποία διενεργεί έρευνες στο νησί, Alexandre Farnoux, μιλά για βλάβες που προκαλούνται από τη θάλασσα, τον άνεμο

και τη βροχή, φαινόμενα που έχουν ενταθεί τα τελευταία δέκα χρόνια. Χαρακτηριστικά αναφέρει πως «καταγράφηκαν σοβαρές ζημιές στους τοίχους, ιδιαίτερα στους ευαίσθητους τοίχους από ασβεστόλιθο, συμπεριλαμβανομένης της εξαφάνισης των αρμών και της διείδυσης νερού στα θεμέλια κτηρίων. Οι βροχές έχουν ανεβάσει τον υδροφόρο ορίζοντα, γεγονός που μαζί με την άνοδο της στάθμης της θάλασσας έχει ως αποτέλεσμα το νερό να εισβάλλει καταστροφικά στον αρχαιολογικό χώρο»¹¹.

β/ Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας

Η αρχαία Ολυμπία είναι ένας ιερός τόπος όπου το θρησκευτικό συναντά το αθλητικό ιδεώδες και τα δύο στον μέγιστο βαθμό. Στον τόπο αυτόν λατρεύτηκε ο πρώτος των πρώτων θεός, ο Δίας, το χρυσελεφάντινο άγαλμα του οποίου αποτελούσε ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου κι εδώ

¹⁰ <https://www.ot.gr/2022/11/05/green/klimatiki-allagi/cop27-enisxymeni-i-apostoli-tis-elladas/>

¹¹ <https://news.b2green.gr/23710/%CE%B7-%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%AE-%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B9%CE%BB%CE%B5%CE%AF-%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1>

τελούνταν οι μεγαλύτεροι αθλητικοί αγώνες, τα Ολύμπια από το 776 π.Χ. έως το 393 μ.Χ., οπότε και τα κατήργησε ο Μέγας Θεοδοσίος. Εδώ, τιμητικά, γίνεται η αφή της Ολυμπιακής φλόγας που σηματοδοτεί την έναρξη των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, οι οποίοι ξεκίνησαν το 1896. Αξιόλογα μνημεία κοσμούν τον χώρο, ναοί, βουλευτήριο, πρυτανείο, στάδιο, αφιερώματα. Δεν ήταν πάντα εμφανή, αρχικά ήταν αόρατα γιατί είχαν καλυφθεί από ένα παχύ στρώμα ιζημάτων, λόγω των συχνών υπερχειλίσεων των ποταμών Αλφειού και Κλαδέου. Ένα μεγάλο δωρικό κομμάτι στήλης που ήταν ορατό και είχε σχέση με τον ναό του Δία οδήγησε τους αρχαιολόγους να αρχίσουν σιγά, σιγά να αποκαλύπτουν το μνημείο. Τα τελευταία χρόνια ο χώρος της αρχαίας Ολυμπίας έχει κινδυνεύσει από πυρκαγιές, τις οποίες ευνοούν οι υψηλές θερμοκρασίες και η ξηρασία. Οι δυο πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις ήταν το 2007 και το 2021.

Όπως αναφέρεται και στη μελέτη του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού¹², η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί σημαντικό πόρο για την οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή, προσφέροντας δυνατότητες αναζωογόνησης αστικών και αγροτικών περιοχών και προώθησης του βιώσιμου τουρισμού. Γι' αυτό είναι σημαντικό να γίνουν στοχευμένες παρεμβάσεις για την προστασία των μνημείων και των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς από τα ακραία φυσικά φαινόμενα που προκαλεί η Ανθρωπογενής Κλιματική Αλλαγή είτε πρόκειται για μνημεία και χώρους ενταγμένους στον Κατάλογο Μνημείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς είτε όχι, καθώς:

- τα στοιχεία της φύσης μπορούν να προξενήσουν άμεσες και οξείες βλάβες ή σταδιακή φθορά και υποβάθμιση των χώρων και των μνημείων απειλώντας τη βραχυπρόθεσμη διατήρησή τους ή τη μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητά τους σε βάθος χρόνου. Η πολιτιστική αλλά και η αναπτυξιακή τους αξία υποβαθμίζονται, ενώ το κόστος της αποκατάστασης φθορών και καταστροφών καθώς και της συντήρησής τους σε βάθος χρόνου αυξάνεται
- οι εργασίες αποκατάστασης φθορών και ζημιών και οι αυξανόμενες ανάγκες για εκτενή και χρονοβόρα συντήρηση περιορίζουν μερικώς ή εμποδίζουν πλήρως την επίσκεψη του κοινού για μικρά ή και για μεγάλα διαστήματα αναστέλλοντας την πρόσβαση στην Πολιτιστική Κληρονομιά, μειώνοντας τα έσοδα από τα εισιτήρια και επιφέροντας πλήγματα στην τουριστική και συναφή τοπική οικονομική δραστηριότητα
- φθορές στα μνημεία και κίνδυνοι που απειλούν την ασφάλεια των επισκεπτών μπορούν να αναστείλουν, επίσης, για παρατεταμένες χρονικές περιόδους ή επ' αόριστο την ομαλή λειτουργία και την επισκεψιμότητα αρχαιολογικών χώρων και μνημείων με ανάλογες συνέπειες που σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Πιστεύουμε πως κοντά στις στοχευμένες παρεμβάσεις θα πρέπει να καταγραφεί ψηφιακά όλος ο πολιτιστικός και ο φυσικός πλούτος, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά σε όλον τον κόσμο. Η ψηφιακή κληρονομιά θα είναι πολύτιμη πηγή γνώσης για το πώς ήταν ένα μνημείο σε περίπτωση που αυτό χαθεί εξαιτίας ακραίων καιρικών συνθηκών από την κλιματική αλλαγή¹³.

¹²<https://www.culture.gov.gr/DocLib/%CE%9A%CE%9B%CE%99%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%93%CE%97%20%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%CE%971.pdf>

¹³HUNESCO, το 2008, αναγνωρίζοντας την πολυπλοκότητα των νέων δεδομένων με την εξάπλωση διαδραστικών εφαρμογών ψηφιακής κληρονομιάς εξέδωσε τη «Χάρτα για την ερμηνεία και παρουσίαση των Μνημείων της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Βάση δεδομένων στο διαδίκτυο για τα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO που απειλούνται από την κλιματική αλλαγή δημιούργησε το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS) σε συνεργασία με τη Google και τη μη κερδοσκοπική Οργάνωση τρισδιάστατης καταγραφής και αρχειοθέτησης CyArk. Έτσι, στην **ηλεκτρονική πύλη «HeritageontheEdge»**¹⁴ παρουσιάζονται τα τεράστια γλυπτά στο Νησί του Πάσχα, το Εδιμβούργο, τα αρχαία τεμένη στη Μπαγκεράτ του Μπαγκλαντές, η πόλη-λιμάνι ΚίλουαΚισιουάνι (KilwaKisiwani) στην Τανζανία και τα αρχαιολογικά ευρήματα στο ΤσανΤσαν, στο Περού. Στη βάση δεδομένων αναλύεται η ιστορία κάθε τοποθεσίας με φωτογραφίες, μοντέλα 3-D και συνεντεύξεις με ειδικούς και κατοίκους. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στις πέντε τοποθεσίες κυμαίνονται από τη διάβρωση που προκαλείται από την πρόσκρουση κυμάτων και το ράπισμα ανέμων έως την άνοδο της στάθμης της θάλασσας που απειλεί τη συνοχή των βράχων, την οξίνιση των ωκεανών¹⁵ και τις καταρρακτώδεις βροχές.

Εν κατακλείδι, προκειμένου η πολιτιστική κληρονομιά να συνεχίσει να εμπνέει με τις αξίες της και τις επερχόμενες γενεές θα πρέπει να ακολουθηθούν συνδυαστικά και οι δύο πολιτικές αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, ο μετριασμός που αφορά σε δράσεις για τη μείωση των εκπομπών ΑτΘ και η προσαρμογή, και οπωσδήποτε η ψηφιακή τεκμηρίωση όλων των μνημείων της παγκόσμιας κληρονομιάς, για να μην κινδυνεύουν να εξαφανιστούν «χωρίς κανείς να το μάθει ποτέ, τόποι σπάνιας ομορφιάς, όμως ελάχιστα γνωστοί», όπως αυτοί που εξερευνά η καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο East Anglia, Joanne Clarke¹⁶.

Στην Ελλάδα, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν μαθητές/τριες της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, σχεδιάστηκε από το Σωματείο «Διάζωμα – Κίνηση Πολιτών για τα αρχαία θέατρα» (www.diazoma.gr) μια εκπαιδευτική δράση με έμφαση σε αρχαίους χώρους θέασης και ακρόασης.

Το «Διάζωμα», από το 2008, οπότε και ιδρύθηκε, είναι γνωστό για τη συμβολή του στο έργο της πολιτείας όσον αφορά στην ανάδειξη των αρχαίων θεάτρων, την εξεύρεση πόρων για την αποκατάστασή τους και την ένταξή τους στη ζωή των πολιτών¹⁷ και για τη συμβολή του στο σχεδιασμό Ολιστικών Προγραμμάτων Πολιτιστικού Τουρισμού που υπηρετούν την τριπλή αειφορία, περιβαλλοντική, με την ανάδειξη των μνημείων πολιτισμού μέσα στο περιβάλλον τους,

(βλ. ICOMOS, The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites, σ. 2.)

¹⁴<https://artsandculture.google.com/project/heritage-on-the-edge>.

¹⁵ Η αυξανόμενη οξύτητα του θαλάσσιου νερού, όπως διαπιστώνεται με μετρήσεις, που προκαλείται από την απορρόφηση CO₂ από τον αέρα, επειδή το CO₂ σχηματίζει ανθρακικό οξύ όταν διαλύεται στο νερό. Η υπερθέρμανση του πλανήτη και το πρόβλημα της οξίνισης των ωκεανών είναι οι κύριες επιπτώσεις των ανθρωπογενών εκπομπών CO₂. (βλ. Ο μεγάλος μετασχηματισμός. Κλίμα–Μπορούμε να αλλάξουμε πορεία;, μετφ. από τα γερμανικά, Τμήμα Εκδόσεων και Μεταφράσεων Τράπεζας της Ελλάδος, Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας και Τεκμηρίωσης Τράπεζας της Ελλάδος, 2021, σελ. 134).

¹⁶<http://www.indeepanalysis.gr/ta-nea-mas/afriki-ta-mnimia-pou-apeilountai-apo-klimatiki-allagi>

¹⁷ Μέχρι σήμερα έχουν ανατεθεί και ολοκληρωθεί περισσότερες από πενήντα (50) μελέτες αποκατάστασης αρχαίων θεάτρων (π.χ. Δελφών, Δήλου, Ερέτριας, Σπάρτης κ.λ.π.) κι έχουν προσφερθεί ως δωρεά στο Υπουργείο Πολιτισμού, το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του οποίου τις έχει εγκρίνει και επιβλέπει τα έργα αποκατάστασης. Σε δεκαπέντε (15) αρχαία θέατρα έχουν ολοκληρωθεί και οι εργασίες αποκατάστασης (π.χ. Μεσσήνης, Μεγαλόπολης, Μήλου, Δημητριάδος κ.λ.π.).

κοινωνική, με την κοινωνικοποίηση των μνημείων και οικονομική, εντάσσοντας τα μνημεία στην οικονομική ζωή ενός τόπου, αφού τα συνδέει με την αγροδιατροφή και την τοπική επιχειρηματικότητα. Η φιλοσοφία του Διαζώματος περικλείεται στη φράση: «τα μνημεία στο κέντρο της ζωής, της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης»¹⁸.

Η πιλοτική για τη σχολική χρονιά 2023-2024 εκπαιδευτική δράση «Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής – η περίπτωση των αρχαίων ελληνικών χώρων θέασης και ακρόασης» έχει ως στόχο να κεντρίσει το ενδιαφέρον και τη φαντασία των μαθητών, ώστε να γνωρίσουν πως οι διαφορετικές εκδηλώσεις της κλιματικής αλλαγής επηρεάζουν τους χώρους θέασης και ακρόασης της αρχαιότητας (θέατρα, ωδεία, στάδια) που μπορεί να εντοπίζονται σε πολύ διαφορετικά περιβάλλοντα (αστικά, φυσικά κ.λ.π.) και σε διαφορετικές κλιματικές συνθήκες. Για το παραγόμενο υλικό που θα προκύψει από τις δραστηριότητες, όχι μόνον αυτές που έχουν προταθεί αλλά και άλλες τις οποίες θα υλοποιήσουν τα σχολεία, θα δημιουργηθεί μια ψηφιακή πλατφόρμα που θα το φιλοξενήσει και η ίδια θα υποδεχθεί κάθε μαθητική δημιουργία στο μέλλον, η οποία θα προκύπτει από την προσπάθεια να συνεχίσουν να μας εμπνέουν οι αξίες που εμπεριέχονται στη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά όχι μόνο τη δική μας αλλά και όλου του κόσμου.

Η κ Μ. Μπελογιάννη είναι φιλόλογος, δρ αρχαιολόγος, υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Διαζώματος.

Ο κ Φοίβος Αθανάσιος Αργυρόπουλος είναι πτυχιούχος Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, μεταπτυχιακός φοιτητής Πανεπιστημίου Πειραιώς, αρωγό μέλος του Διαζώματος.

¹⁸Το πρώτο Ολιστικό Πρόγραμμα Πολιτιστικού Τουρισμού σχεδιάστηκε στο Διάζωμα το 2013 με την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της απόλυτης συνέργειας μεταξύ των πολιτών, των φορέων και των θεσμών του κράτους, των χορηγών και των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών προγραμμάτων. Πρόκειται για τις **Πολιτιστικές και τις Περιβαλλοντικές Διαδρομές**. Η πρώτη Πολιτιστική Διαδρομή που σχεδίασε το Διάζωμα το 2013¹⁸ και πλέον αποτελεί επώνυμο τουριστικό προϊόν είναι η «**Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου**» (<https://ancienttheatersofepirus.gr/>).